

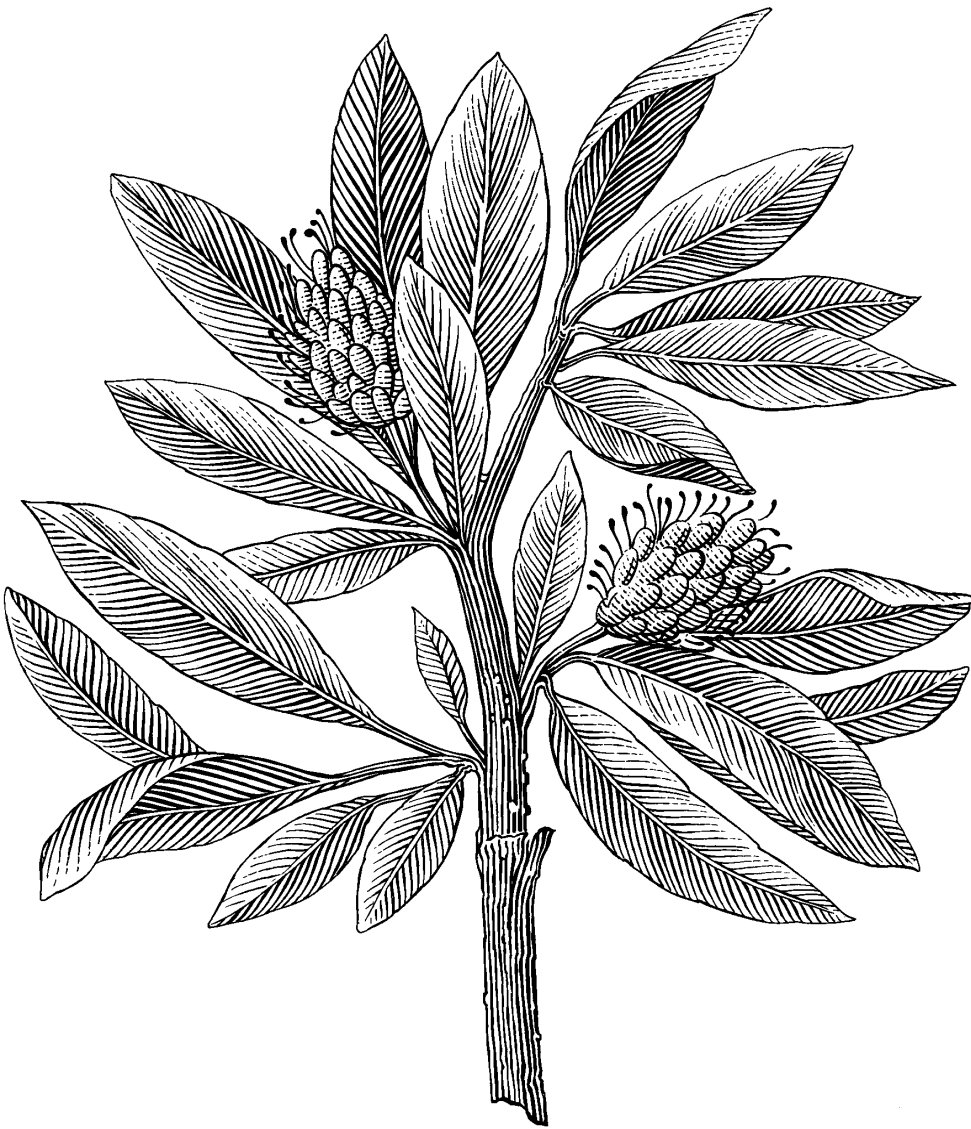
Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Diakoni och välfärd

*En kvalitativ studie om relationen mellan diakoni
och socialt arbete*

Författare:

Anna Rydberg Nilsson

Karin Axetun

Handledare: Anders Lundberg

Examinator: Anders Giertz

Termin: VT 2012

Kurskod: 2SA46E

Abstract

Author: Anna Rydberg Nilsson and Karin Axetun

Title: Deacons working within the Swedish protestant church and welfare. A qualitative study of the relationship between deacons working within the Swedish protestant church and social work.

[Translated title.]

Supervisor: Anders Lundberg

Assessor: Anders Giertz

This study discloses the responsibility of social work for the Swedish welfare state respective deacons in the Swedish protestant church, which roll the Swedish protestant church have in the existent welfare and also if deacons experience any expectations and how these expectations in that case are expressed. The aim of this study was to investigate the relation between deacons working within the Swedish protestant church and social work, as it appears for professional deacons. The method of investigating the questions raised by the aim of this study has been qualitative analysis of answers derived from six deacons working in different workplaces. The data derived from these interviews was then analysed through the theory of Gösta Esping-Andersen about welfare states and also through background research and earlier science research about the social work within the Swedish protestant church and other social work. The result of the study show that the welfare state in Sweden has the comprehensive responsibility for the citizens. Deacons working within the Swedish protestant church does not have the same responsibility. Instead deacons usually provided the supplementary social work as regarding existential questions. Different conditions, for example laws and regulations is something that is different regarding the social work that deacons and other authorities in the society performs. Our study also shows that sometimes when the official welfare is insufficient the deacons partly can fill up for this. The deacons in our study experience that there are high expectations from the people in society regarding the social work that deacons performs. There are also expectations from other performers of social work in the welfare as well as from the church itself, although these look a little bit different and are not as clear and explicit. The problem with the expectations is that they are not always realistic which depends on relatively bad knowledge about the social work the deacons perform. When the social work that deacons perform is within the church characterized by Christian ethos a result can be that in meeting with other social work a tension arise which leads to challenges for the different performers of social work.

Keywords: Deacon, Swedish protestant church, social work, welfare state

Nyckelord: Diakon, diakoni, socialt arbete, välfärdsstat

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Problemformulering	1
Syfte och frågeställningar	3
Bakgrund	4
Socialt arbete.....	4
Religion – begreppsdefinition.....	5
Kristendomen och Svenska Kyrkan och diakonen.....	5
Diakonalt socialt arbete historiskt.....	7
Diakonalt socialt arbete idag.....	8
Tidigare forskning	9
Diakonalt socialt arbete.....	9
Religion och socialt arbete.....	11
Teori	13
Den socialdemokratiska välfärdsmodellen.....	14
Den liberala välfärdsmodellen.....	14
Den konservativa välfärdsmodellen.....	15
Metod	17
Vetenskapsteoretisk ansats.....	17
Kvalitativ metod.....	17
Datainsamlingsmetod.....	18
Bearbetning av data och analysmetod.....	18
Urvalsmetod och urval.....	19
Urval av litteratur samt tidigare forskning.....	20
Metoddiskussion	21
Validitet.....	21
Reliabilitet.....	22
Etiska överväganden.....	23
Resultat och analys	25
Diakonins respektive välfärdssektorns ansvar gällande socialt arbete.....	25
Diakonins roll i dagens välfärdssamhälle.....	29
Förväntningar på diakonalt socialt arbete.....	32
Diskussion	35
Källförteckning	38
Bilaga 1	41
Bilaga 2	42

Problemformulering

Enligt Blomberg och Petersson (2006) har Sverige varit unikt i sin välfärdspolitik och den starka kopplingen mellan stat och välfärdsprofessioner. Utrymmet för att föra en egen nationell socialpolitik har dock sedan framväxten av EU minskat och den svenska välfärden är nu utsatt för krav på förändring, vilket bland annat innebär att fler välfärdsaktörer kommer att synas i välfärdsproduktionen. Denna process kommer att präglas av både utmaningar och problem, men också av möjligheter (Blomberg & Petersson, 2006).

I en studie från 2009 beskriver Nordstedt och Olsson att diakonerna som intervjuats i deras undersökning anser att deras arbete ska vara ett komplement till det sociala arbete som utförs av aktörer inom offentlig sektor. Enligt författarna kan eller ska alltså diakoners sociala arbete aldrig ersätta kommunens ansvar utan ska vara ett komplement (Nordstedt & Olsson, 2009). Trots detta är en del av det arbete som diakoner utför liknande det som erbjuds inom den offentliga sektorn, exempelvis att ge stödsamtal och ekonomiska bidrag. Resultatet i Nordstedt och Olssons studie visar på diakoners upplevelse av ett ökat behov av deras stöd och hjälp inom olika områden. Diakonerna i studien uppfattade ökningen som ett resultat av ett förändrat samhälle och försämringar inom olika välfärdssystem (Nordstedt & Olsson, 2009).

Enligt Eva Jeppsson Grassman (2001) har det under slutet av 1900-talet utkommit flera olika publikationer kring vad diakoni är och dess betydelse. I många fall är det Svenska kyrkans egna befattningshavare eller personer närstående kyrkan som författat dessa. Man vill, enligt Jeppsson Grassman (2001), ofta i dessa texter framhäva diakonins särart och att man här representerar och kan erbjuda speciella kvaliteter som inte erbjuds från exempelvis socialtjänsten (Jeppsson Grassman, 2001). Vidare menar Jeppsson Grassman (2001) att kyrkan vill tydliggöra sin roll som omsorgs- och servicekyrka för att bättre kunna möta människors förväntningar. Detta sker i en tid då det från samhällets sida finns ett högre krav på att fler aktörer förväntas bidra till den allmänna välfärden (Jeppsson Grassman, 2001).

Med detta som bakgrund vill vi med vårt examensarbete undersöka relationen mellan diakoni och socialt arbete, så som den framträder hos yrkesverksamma diakoner. Vi kommer att undersöka relationen mellan diakoni och socialt arbete genom våra frågeställningar som är vad diakoner anser vara diakonins respektive välfärdssektorns ansvar gällande socialt arbete, hur diakonins roll ser ut i

dagens välfärdssamhälle samt om det finns förväntningar från individer i samhället, välfärdssektorn och kyrkan som organisation på diakonalt socialt arbete och hur de i så fall ser ut. Vi kommer att undersöka detta genom att använda oss av Esping-Andersens (1990) teori om välfärdsstater. Vi har valt att avgränsa arbetet på olika sätt. Dels har vi valt att enbart intervjua och utgå från diakoner inom Svenska kyrkan och det är endast Svenska kyrkans diakoni som kommer ingå då vi undersöker relationen mellan diakoni och socialt arbete. Vårt fokus har endast varit på de arbetsuppgifter diakonerna utför som de anser vara socialt arbete, då diakoners uppdrag och arbetsuppgifter även innefattar annat.

Syfte

Syftet är att undersöka relationen mellan diakoni och socialt arbete, så som den framträder hos yrkesverksamma diakoner.

Frågeställningar

Vad anser diakoner vara diakonins respektive välfärdssektorns ansvar gällande socialt arbete?

Hur ser diakonins roll ut i dagens välfärdssamhälle?

Finns det förväntningar från individer i samhället, välfärdssektorn och kyrkan som organisation på diakonalt socialt arbete och hur ser de i så fall ut?

Bakgrund

Då vi vill undersöka relationen mellan diakoni och socialt arbete, så som den framträder hos yrkesverksamma diakoner, anser vi det viktigt att lyfta fram komplexiteten kring definitionen av socialt arbete samt förtydliga den institutionella ram diakonen utför sitt arbete inom, den religiösa. I vår bakgrund kommer vi även beskriva kristendomen samt kort redogöra för Svenska kyrkan och diakonens roll. Slutligen handlar denna del om diakonalt socialt arbete ur ett historiskt perspektiv samt diakonalt socialt arbete idag.

Socialt arbete

I enlighet med Meeuwisse och Swärd (2006) anser vi det svårt, om inte omöjligt, att ge en enda definition av socialt arbete med tanke på denna mängd olika synsätt som finns på vad det sociala arbetet innebär (Meeuwisse & Swärd 2006).

I ”Socialt arbete - en grundbok” problematiserar Meeuwisse, Sunesson och Swärd (2006) socialt arbete genom att bland annat fråga sig vad det innebär. Synen på socialt arbete och vad som avgör att något ska räknas till socialt arbete eller ej. Författarna diskuterar kring bestämda definitioner för det sociala arbetet men menar att dessa är många och ofta för vida eller breda. Vidare lyfter författarna fram det faktiska användandet av begreppet socialt arbete. De menar att begreppet helt enkelt kan kopplas till när och hur socialt arbete faktiskt används (Meeuwisse, Sunesson & Swärd, 2006).

Meeuwisse och Swärd (2002) beskriver ett antal kriterier vilka ofta nämns i definitioner av socialt arbete och sociala problem. Ett av dessa kriterier inbegriper ett “samhälleligt ansvar att förändra situationen” (Meeuwisse & Swärd, 2002;39). Detta innebär ett ansvar, inte enbart för de människor som direkt berörs av problemet, utan att hela samhället har ett ansvar att förändra det rådande sociala problemet. Samhällsansvaret sammanbinds i regel med välfärdssektorn men även av frivilliga och privata organisationer samt insatser inom ramen för familj och andra nätverk (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Malcolm Payne (2002) har en liknande beskrivning av socialt arbete då han presenterar arbetet som ett svar och en reaktion på hur samhället ser ut just för tillfället, där kulturell och social kontext spelar en stor roll. Det sociala arbetets teorier skapas i de kontexter där socialt arbete utförs. Likväl

som socialt arbete formas av teorier. Det är alltså dess sociala konstruktion vi måste förstå för att kunna diskutera kring dess begrepp (Payne, 2002).

Då vi använder oss av socialt arbete som begrepp i denna studie menar vi allt arbete som handlar om att hjälpa och stötta människor i olika utsatta situationer. I denna studie innefattar det arbete utfört av välfärdssektorn, såsom exempelvis socialtjänsten, psykologer och hemtjänst-personal, men också arbetsinsatser utfört av kyrkan genom diakonin.

Religion - begreppsdefinition

Religion anses vara viktigt för människan på flera olika sätt. Bland annat i samband med livsfrågor som gäller tillvarons mening, men även för att förstå vårt kulturarv och vår politiska omvärld. Religionen kan ta sig uttryck i olika former av kult, rit och socialt engagemang. För att studera kring religion behöver vi också förstå att varje religion ingår i en bestämd social och kulturell kontext (Grenholm, 2006).

Religionsforskare har länge och ingående diskuterat kring definitionen av religion. Ett sätt att förstå begreppet religion är att relatera det till begreppet livsåskådning. Trots att det genom begreppet inte går att förklara religion helt tycks alla religioner innehålla tre komponenter som ingår och samspelar i olika slags livsåskådningar. Detta begrepp inbegriper, för det första, teoretiska övertygelser om människan och världen. Exempel på teoretisk övertygelse kan vara en verklighetsuppfattning om världsordningen eller en viss övertygelse i uppfattningen om historiens mål och utveckling. En annan teoretisk övertygelse kan handla om människosyn, det vill säga, vad som är utmärkande för människor till skillnad från andra varelser. Andra komponenten i begreppet livsåskådning innebär en viss grundhållning till livet i helhet, exempelvis ett optimistiskt eller pessimistiskt förhållningssätt på tillvaron. Slutligen innehåller begreppet livsåskådning ett värderingssystem med vissa uppfattningar om vad som är rätt och fel (Grenholm, 2006).

Kristendomen, Svenska Kyrkan och diakonen

I vår uppsats utgår vi från Svenska Kyrkan vilken tillhör kristendomen. De kristna församlingarna delas idag in i fyra stora kyrkofamiljer; Svenska kyrkan, frikyrkorna, katolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna där Svenska Kyrkan är det största samfundet (Hallingberg & Larsson, 1997). Till Sverige kom apostlar från andra delar av Europa på 800-900-talet för att göra Sverige kristet. På 1500-talet förbjöd Gustav Wasa katolicismen och en luthersk statskyrka infördes. Trots att en

förändring har skett från att kyrkan har varit den viktigaste samlingspunkten för bygdens folk till att endast ett fåtal procent av befolkningen är i kyrkan på söndagar har kyrkan fortfarande en stor roll i samhället (Hallingberg & Larsson, 1997). Exempel på kyrkans betydelse i det postindustriella samhället berör kriser och katastrofer (Berggren, 1992). Även om de flesta inte längre utövar sin religion i samma utsträckning som tidigare har Svenska Kyrkan idag nära sju miljoner medlemmar (Svenska Kyrkan, 2012). Hallingberg och Larsson (1997) menar att kyrkan idag är, av tradition, för många i Sverige en naturlig plats vid livets milstolpar och högtidsstunder. I samhället märks det också tydligt att kyrkan ännu spelar en stor roll då lagstiftning, normer i samhället och sociala mönster präglas av kristna värderingar (Hallingberg & Larsson, 1997).

Svenska kyrkan är indelad i församlingar, kontrakt, stift och nationell nivå. Samtidigt som församlingarna har lokalt självstyre är de också en del av ett stift och Svenska kyrkan som trossamfund. De grundläggande uppgifterna är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Utöver detta formas verksamheten efter de behov och styrkor som finns i församlingarna. Det högst beslutande organet är kyrkomötet som bland annat beslutar om kyrkoordningens innehåll. Detta är det grundläggande dokumentet inom Svenska kyrkans regelsystem. Kyrkoordningen ändras varje år på några punkter (Svenska kyrkan, 2012).

En behörig diakon ska vara vigd till detta inom Svenska kyrkan alternativt förklarats behörig av ett domkapitel (Kyrkoordningen, 2012). Idag finns det 1160 diakoner i tjänst inom Svenska kyrkan. Utbildningskravet, så som det ser ut idag, är för en diakon en eftergymnasial fackutbildning där exempelvis socionom eller liknande examen är en godkänd sådan. Detta följs av en ettårig karitativ profiltutbildning, vilken Svenska kyrkan ansvarar för. Efter avslutad utbildning vigs man till diakon, vilket är kyrkans bekräftelse på den personliga kallelsen till ämbetet samt att diakonen har ett uppdrag av Gud och Svenska kyrkan. En diakons uppdrag samt uppgifter innebär bland annat undervisningsuppgifter, liturgiska uppgifter, vilket innebär ett ansvar i gudstjänsten, samt olika administrativa uppgifter. Arbetet är ofta väldigt varierande beroende på vilken församling man arbetar i, men innebär alltid att ta ställning för de utsatta i samhället, att bygga nätverk och relationer med andra människor och organisationer samt att "värna varje människas rätt att leva ett värdigt liv" (Svenska kyrkan, 2012). En diakon har tystnadsplikt i fråga om saker som framkommit vid enskild själavård. Denna tystnadsplikt upphör dock om konfidenten medger att uppgifter får lämnas ut, i det fall diakonen ska uttala sig under ed samt om det föreligger uppgifts-, informations-, eller anmälningsskyldighet enligt lag (Kyrkoordningen, 2012).

Diakonalt socialt arbete historiskt

Inghammar (2008) beskriver diakonissidén, som uppkom på 1800-talet, vara både radikal och samhällsbevarande för sin tid. Det radikala innebar att kvinnor ur medelklassen utbildades och sändes ut för att arbeta bland fattiga, sjuka och hemlösa medan det konservativa låg i att verksamheten organiserades enligt en teologi och samhällssyn som byggde på att kvinnan främst skulle ta hand om sin familj (Inghammar, 2008). Under denna tid innebar också diakonin, enligt Mats J Hansson (2008), att man arbetade för omvändelse och upprättelse. Man ansåg, enligt Hansson (2008), att en andlig omvändelse även skulle ge livet i övrigt en grundläggande värdighet (Hansson, 2008).

Meeuwisse och Swärd (2002) presenterar socialt arbete utifrån dess rötter. De beskriver att organisationer inom filantropin, där kyrkan var en del, under 1800-talet var de första som tog sig an vad som kom att kallas den sociala frågan. Författarna menar att detta står till grund för socialt arbete (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Efter andra världskriget började en tydlig uppbyggnad av välfärdssamhället. Eckerdal (2008) visar att tanken med ett välfärdssystem var att samhället och det offentliga skulle ta ansvar för hela medborgarnas behov av exempelvis vård och social omsorg. Alltså skulle det sociala arbetet inte längre vara diakonins ansvar. Detta väckte ett behov av att förtydliga kompetenskillnaden mellan ”den borgerliga kommunen och den kyrkliga kommunen” (Eckerdal, 2008:140). Denna skillnad blev ett förtydligande av diakonins själavård och kommunens socialvård (Eckerdal, 2008). Även Leis-Peters (2008) beskriver hur kyrkliga och diakonala initiativ ifrågasattes allt mer ju längre man kom inom den offentliga sektorn med utbyggandet av välfärdssektorn. Ett exempel på detta är distrikssjukvården som byggdes upp under 1940-talet och som ersatte den diakonala församlingssjukvården (Leis-Peters, 2008).

Under dessa stora välfärdsreformer skriver Leis-Peters (2008) om hur diakoniinstitutionerna såg att det inte längre var varken möjligt eller lönsamt att fortsätta den verksamhet eller utbildning till denna verksamhet som pågått och präglat den diakonala identiteten i årtionden (Leis-Peters, 2008). Man valde då dels att stärka sin koppling till Svenska kyrkan och den diakonala utbildningen inriktades mer på församlingarnas behov. Vidare valde man att se sig som en kritisk iakttagare av välfärdssamhället och uppmärksamma dess brister genom att starta egna sociala alternativ (Leis-Peters, 2008).

Diakonalt socialt arbete idag

År 1986/87 kom den kyrkohandbok där vigningsritualen är densamma för män och kvinnor. När den nya kyrkoordningen kom år 2000 hade också benämningen diakon blivit den gemensamma yrkesbenämningen för män och kvinnor (Inghammar, 2008). I samma kyrkoordning skiljer man mellan församlingens uppdrag att bedriva diakoni och uppdraget att missionera. Hansson (2008) menar att detta innebär att Svenska kyrkan utför det diakonala arbetet med omsorg om människor i olika utsatta situationer utan krav på något egentligt gensvar. Det missionerande uppdraget handlar om att omvända människor och sprida det kristna budskapet vilket man kan läsa om i Matteusevangeliet kapitel 28 verserna 18-20, Missionsbefallningen. Detta har alltså, enligt Hansson (2008), i och med den nya kyrkoordningen helt fränkopplats diakonin.

Idag betecknas kyrkans sociala arbete med ordet diakoni. Mats J Hansson (2008) diskuterar kring vad en socialt stödjande insats innebär för en människa när den tolkas utifrån en kristen livssyn och hur denna kristna livssyn påverkas av det moderna samhället. Vidare diskuterar Hansson (2008) kring dagens samhälle som är präglad av en omfattande offentlig välfärd där de fattiga och sjuka har möjligheter att få hjälp och stöd. Detta gör att Hansson (2008) ställer frågan om diakonins insatser kräver en ändrad motivering, då den omsorgsinriktning som fanns för 150 år sedan lever kvar såväl i Kyrkoordningen från 2000 som i en allmän föreställning om diakoni. Hanssons (2008) egna reflektion kring detta är att han anser att kyrkans omsorg är speciell då den har ett livsåskådningsperspektiv som inte finns hos andra aktörer och utövare av socialt arbete. Vidare menar Hansson (2008) att det finns en speciell förväntan hos allmänheten som handlar om en medmänsklighet som är grundad i den kristna tron. Men det finns, enligt Hansson (2008), de som inte instämmer i detta och menar att det saknas en särskild teologisk prägel på det sociala engagemang som bedrivs inom Svenska kyrkan. Frånvaron av denna prägel riskerar, enligt Hansson (2008), att diakonin förlorar sin identitet och endast blir en del av de övriga offentliga välfärdsaktörerna (Hansson, 2008).

Då Svenska kyrkan fram till år 2000 har varit en del av staten har kyrkan inte haft möjlighet att etablera sociala tjänster som konkurrerat med kommunala välfärdstjänster. Men idag har Svenska kyrkan helt andra möjligheter till att förändra sin position inom den svenska välfärden och etablera nya välfärdsverksamheter. Att denna möjlighet finns handlar också om att det idag finns en alltmer allmän öppen hållning till andra icke-offentliga aktörer (Leis-Peters, 2008).

Tidigare forskning

I detta kapitel beskriver vi vad den tidigare forskning, vi funnit relevant för vår studie, säger om diakonalt socialt arbete och vilken roll kyrkan och diakonin har i dagens samhälle. Vi redogör också för forskning kring eventuella möjligheter och svårigheter i förhållandet mellan religion och socialt arbete.

Diakonalt socialt arbete

Jeppsson Grassman menar att socialt arbete som begrepp oftast utgår ifrån och avser det sociala arbetet som utbildade socionomer utför inom kommunal- eller landstingsverksamhet. Kopplingen till frivilligt socialt arbete har, enligt Jeppsson Grassman (2001) inte varit självklar, liksom kopplingen till diakonin. Detta faktum präglar till stor del de perspektiv som forskning inom socialt arbete utgår från (Jeppsson Grassman, 2001).

Eva Jeppsson Grassman (2001) har i sin rapport "Socialt arbete i församlingens hägn" sammanställt några av de sociala insatser och verksamheter som Svenska kyrkan utför. Detta handlar enligt Jeppsson Grassman (2001) i många fall om aktiviteter som skapar gemenskap och samvaro under former som organiserats av kyrkan och diakonen. Om dessa aktiviteter verkligen skapar den samvaro man eftersträvar, menar Jeppsson Grassman (2001) är svårt att svara på. För att svara på den frågan skulle man behöva intervjua de som besöker dessa aktiviteter. Vidare beskriver Jeppsson Grassman (2001) att rådgivning, krisstöd eller själavård är en oerhört framträdande arbetsuppgift för en diakon. Olika samtalsgrupper och framförallt sorgegrupper, är också framträdande svar i studien. Vidare är det besöksverksamhet, öppet hus, ekonomiskt bistånd samt krisstöd och själavård som är de vanligaste diakonala uppdragen enligt Jeppsson Grassmans (2001) enkätundersökning. De församlingar som ingick i ovan nämnda studie fick även svara på frågan om vilka grupper i samhället man framförallt vänder sig till med verksamheter och insatser. Enligt de svar som framkom är det följande fem som kommer högst "Äldre personer i allmänhet, Familjer, Människor i sorg, Barn och ungdom och Psykiskt sjuka" (Jeppsson Grassman, 2001).

Majoriteten av de som deltog i undersökningen ansåg att de diakonala verksamheterna ökade i omfattning under 1990-talet samt att de förändrade karaktär. Denna förändrade karaktär, menade deltagarna i studien, handlade bland annat om ett mer uppsökande och utåtriktat arbete samt att en del av det arbete som tidigare utförts av frivilliga nu genomfördes av en anställd diakon (Jeppsson

Grassman, 2001). Slutligen anser många av de intervjuade i studien att det finns ett ökat behov av hjälpinsatser i samhället. Även det andliga behovet har ökat enligt intervjupersonerna och flera anser att ”kyrkan behöver bli andligare för att kunna möta dessa behov” (Jeppsson Grassman, 2001:148).

I Hollmers (2010) rapport ”Församlingsdiakoni i förändring? Svenska kyrkans sociala arbete så som det utförs av församlingsdiakonerna” har församlingsdiakoners arbetsuppgifter och arbetsfördelning tydliggjorts. Man ville på det viset se vilka arbetsuppgifter de deltagande diakonerna hade samt hur de prioriteras. Tendensen, enligt Hollmer (2010), verkar vara att verksamheter riktar sitt arbete mot särskilt utsatta grupper ökar, men att satsningar på nya verksamheter eller målgrupper framförallt görs i storstäder. Arbetet med äldre och utsatta är mer omfattande än med barn och unga. Vidare finns det, enligt Hollmer (2010) inte någon kontinuitet i arbetet med utsatta barn, utan det ligger framförallt på instanser utanför kyrkans regi. Enligt undersökningen delar Svenska kyrkan ut ca 60 miljoner kronor varje år, men det finns inget som tyder på att man på något sätt försöker förutse vad denna summa ska bli beroende på exempelvis det omgivande samhället. Samarbete med icke-kyrkliga yrkesgrupper är, enligt Hollmer (2010) inte så vanligt och de flesta diakoner arbetar helt ensamma. Självvård och hembesök är vanligt förekommande i en diakons arbetsuppgifter liksom besök på äldreboenden (Hollmer, 2010).

I sin avhandling skriver Engel (2006) att det diakonala arbete som utförs i de församlingar hon undersökt framförallt handlar om arbete riktat mot äldre, medan det arbete församlingarna ser som önskvärt handlar om riktade insatser ”mot en kyrkligt distanserad mellangeneration” (Engel, 2006:247). Men detta avviker, enligt Engel (2006) från det diakonala uppdraget ”att företräda och rikta insatser framförallt mot människor i en särskilt utsatt och/eller marginaliserad livssituation” (Engel, 2006:247). Engel (2006) diskuterar om det diakonala sociala arbetet som riktar sig till särskilt utsatta och/eller marginaliserade grupper framöver kommer att få en ännu lägre prioritet inom församlingarna. De insatser som riktar sig till dessa grupper är en del av det diakonala uppdraget och ”den nationella nivåns diakoniförståelse” (Engel, 2006:247). Engel (2006) menar att det saknas genomgång och granskning av hur de församlingar som säger sig verkligen utföra denna sociala diakoni realiserar detta (Engel, 2006).

Charlotte Engel (2008) menar att sedan staten och kyrkan blev skilda åt, år 2000, så har kyrkan och diakonin hamnat i en brytningstid. Detta har bland annat inneburit att en del nya frågor har väckts. Exempelvis vilken roll kyrkan och det diakonala arbetet ska ha i ett samhälle där det sker både

demografiska och socialstrukturella förändringar. Engel (2008) menar vidare att kyrkan också står inför en situation då ett tydligare ekonomiskt beaktande måste finnas. Vidare diskuterar Engel (2008) kring olika förväntningar som finns på det diakonala arbetet, vems förväntningarna är och vad man förväntar sig. Engel (2008) menar att det har skett förändringar sedan 1980-talet och att tidigare fokus på uppsökande och äldreinriktat arbete har flyttats till ”ett mer samhällskritiskt och radikalt socialt arbete inriktat på utsatta grupper” (Engel, 2008:240-241). Engel (2008) menar vidare att en förklaring till att en majoritet av befolkningen fortfarande är medlemmar i Svenska kyrkan kan vara att man vill bidra till det diakonala arbetet med socialt utsatta människor (Engel, 2008).

Religion och socialt arbete

I socialvetenskaplig tidskrift nr 3-4:2009 uppmärksammas religion i samhället och samhället i religionen. Fokus ligger på religionens närvaro i samhällslivet, politiken och det vardagliga sociala livet. Författare till de olika artiklarna visar på att rådande sekulariseringsprocess är ett komplext fenomen. Carlbom, Hedin och Månsson (2009) skriver att den dels kan studeras genom det civila samhället, alltså vilken inverkan religiösa idéer har i människors liv. Sekulariseringsprocessen kan även betraktas ur ett snävare perspektiv genom att skilja mellan kyrka och stat, eftersom dessa separerades i slutet av 1990-talet. Med dessa två skilda perspektiv går det att se en motsägelse i sekulariseringsprocessen i Sverige. Samtidigt som staten och kyrkan separerat verkar samhällets intresse för religiösa idéer öka (Carlbom et al. 2009).

Författarna ställer sig frågan om vi kan förstå religionens återkomst i relation till välfärdssamhällets förändringar. Väntetiderna till kommuners välfärdsbyråkratier är långa. Lagregler måste följas, samarbetet organisationer emellan fungerar dåligt och de olika professionerna håller på sina revir. I politiken ges löften inom olika områden som rör socialt arbete, vilket mynnar ut i något annat än vad som är sagt i löftena. Med denna bakgrund ställer författarna frågor som: Håller vi på att förlora förtroende för välfärdssamhällets institutioner? Är det moderna välfärdsprojektet otillräckligt? Har det civila samhället ledsnat på Sveriges välfärdspolitik? Och kan en reaktion i så fall vara att man vänder sig till andra typer av ideologier – exempelvis religion (Carlbom, Hedin & Månsson, 2009).

En artikel i Socialvetenskaplig tidskrift nr 3-4:2009 är ”Religion och samhällspraktik. En jämförande analys av det sekulariserade Sverige” av Thorleif Pettersson (2009). Artikelns baseras på en jämförande undersökning om sekularisering internationellt. I artikeln framgår det att det sociala

arbetet i Svenska kyrkan motsvarar ungefär 4 000 heltidstjänster där 1 500 av dessa innehas av diakoner eller diakonassistenter. Svenska kyrkan använder ungefär 400 miljoner kronor om året till det diakonala arbetet och anslår således stora resurser till det sociala arbetet.

Pettersson (2009) skriver att det sociala diakonala arbete som utförs av kyrkan är mycket viktig för dess medlemmar. Framförallt för den stora del som inte delar kyrkans tro. Denna grupp har svårare att legitimera sitt medlemskap i kyrkan och motiverar ofta det med hänvisning till kyrkans sociala arbete. Eftersom kyrkan av ekonomiska skäl anser det viktigt att behålla även dessa medlemmar kommer kyrkans verksamhet styras i den riktning medlemmarna förväntar sig, alltså mot ett utåtriktat socialt arbete (Pettersson, 2009).

Teori

I detta kapitel redogör vi för det analytiska teoretiska redskap vi har använt oss av. Vår utgångspunkt är Gösta Esping-Andersens teori om välfärdsstater utifrån hans bok *The three worlds of welfare capitalism* (1990).

Esping-Andersen (1990) menar att grupperingar formas utifrån olika ideologiska övertygelser vilket leder till olika former av socialpolitiska program. Dessa ideologiska skiljelinjer delas upp i tre ideriktningar som utgör tre skilda välfärdsstater: den socialdemokratiska, den liberala och den konservativa. I Esping-Andersens (1990) bok studeras, genom en kvantitativ metod, 18 länder där likheter och skillnader görs kring exempelvis äldreomsorg och sjukvård, där respektive land sedan placeras in i en av de tre välfärdsmodellerna. De skilda välfärdsmodellerna har olika sätt att stödja eller begränsa den kapitalistiska ekonomin. Modellerna berör också i vilken mån hänsyn tas till den enskilda människans förmåga att tillgodogöra sig resurser i samhället.

Staten, marknaden och familjen är tre huvudkomponenter i Esping-Andersens välfärdsmodeller. Att enbart titta på vad staten garanterar medborgaren räcker inte för att förstå hur välfärdsstaten fungerar. Vi bör istället studera hur statens aktiviteter är kopplade till marknaden och familjen (Esping-Andersen, 1990).

För att kunna placera in länderna i någon av de tre välfärdsmodellerna används två centrala begrepp vilka omfattar alla välfärdsstater mer eller mindre.

Det första begreppet är *dekommodifiering* vilket innebär i vilken grad människan för sin överlevnad är oberoende marknaden. Begreppet handlar alltså om i vilken utsträckning familjer eller individer kan upprätthålla en acceptabel levnadsstandard oberoende av deltagande på arbetsmarknaden.

Genom att undersöka hur dekommodifierande välfärdsstaterna är mätts, enligt Esping-Andersen, kvalitén på medborgarnas sociala rättigheter.

Social stratifiering är det andra centrala begreppet inom teorin. Social stratifiering är en effekt som tillkommer efter hur välfärdsstaten organiseras. Av den hierarkiska struktur som finns i ett samhälle påverkas bland annat klassindelning och den sociala solidariteten. Individer delas in i olika klasser eller grupper vilket medför olika förutsättningar till en acceptabel levnadsstandard. Med detta begrepp studeras alltså sociala och ekonomiska skillnader människor emellan i respektive välfärdsstat (Esping-Andersen, 1990).

Vi kommer härnäst beskriva Esping-Andersens tre välfärdsmodeller och samtidigt försöka förhålla oss till de två nyckelbegreppen dekommodifiering samt social stratifiering.

Den socialdemokratiska välfärdsmodellen

Det centrala inom denna modell är en stark relation mellan marknaden och staten vilket innebär att alla människor i samhället på något sätt har möjlighet att bidra till samt ta del av välfärden.

Exempelvis genom att alla som arbetar betalar en hög skatt som därefter genom olika typer av transfereringar görs tillgängliga för alla grupper i samhället. Staten har alltså hög tilltro och alla medborgare ska genom staten inbegripas i den offentliga välfärden. En aspekt inom den socialdemokratiska välfärdsmodellen är individuellt oberoende av marknaden och familjen där staten tar ett direkt ansvar för medborgaren, då staten exempelvis erbjuder offentlig barnomsorg för barnfamiljer.

I denna modell placerar Esping-Andersen (1990) de skandinaviska länderna Sverige, Danmark och Finland. Dessa länder har hög grad av dekommodifiering vilket visar sig genom att människor har möjlighet att erhålla skälig ersättning från staten vid exempelvis arbetslöshet eller föräldraledighet. Esping-Andersen (1990) konstaterar dock att för god levnadsstandard, inom denna modell, behövs två försörjare i en familj.

Länderna Esping-Andersen (1990) placerat i den socialdemokratiska modellen har låg social stratifiering. Han menar att inkomst vanligen är den faktor som påverkar social stratifiering. Då länder som karaktäriserats som socialdemokratiska välfärdsstater ofta har en arbetsmarknadsstruktur där stor offentlig sektor finns ges många arbetstillfällen. Detta minimerar också risken för att vissa grupper av individer marginaliseras. Länder som tillhör denna modell strävar efter att garantera hög standard av välfärd till sin befolkning och inte ett minimum av rättigheter som vanligen går att återfinna i de två resterande välfärdsmodellerna (Esping-Andersen 1990).

Den liberala välfärdsmodellen

Inom den liberala välfärdsmodellen ska individer inte uppmuntras till att bli beroende av staten, utan fokus riktas mot den ekonomiska marknaden. Det klassiska inom modellen är alltså att staten endast bör ha en liten roll kring hur välfärden utformas. Välfärdsförmåner av staten ska enbart riktas mot de mest fattiga. Staten ska istället inom denna modell stödja den ekonomiska marknaden genom att passivt garantera ett minimum av välfärdstjänster eller genom att aktivt gynna privat välfärd.

Inom den liberala välfärdsmodellen anses marknadens tillhandahållande av de statliga välfärdsförmånerna gynna effektivitet och tillväxt. Välståndet kommer därmed gynnas även för de mindre gynnade grupperna i samhället, genom att exempelvis lönerna stiger.

Välfärden ska alltså utformas genom privata försäkringar och genom arbetsgivare. I motsats till exempelvis den socialdemokratiska modellen är barnomsorg här något individen själv ska ordna (Esping-Andersen, 1990).

Esping-Andersen (1990) anser att USA och Storbritannien är framträdande länder i den liberala välfärdsmodellen. Länderna i denna modell har en låg grad av dekommodifiering, till skillnad från de andra två välfärdsmodellerna. Marknaden har stor betydelse för individens välfärd och det tas för givet att alla har möjligheten att delta på marknadsarenan. Detta innebär att individen själv ska ta ansvar för den egna välfärden genom att exempelvis stå för privata socialförsäkringar.

Graden av social stratifiering är hög inom modellen och Esping-Andersen (1990) menar att det här skapas tre grupper i samhället som står för välfärdstjänster på skilda sätt och i olika mängd. En möjligen utsatt grupp vilka är beroende av hjälp från antingen stat eller frivillig organisationer, en mittengrupp som har möjlighet och tillgång till privata socialförsäkringar och slutligen en grupp som direkt får sin välfärd genom marknaden (Esping-Andersen, 1990).

Den konservativa välfärdsmodellen

Enligt denna ideologi anses de närmaste nätverken ha störst ansvar för välfärden. Modellen är därmed familjebaserad där alltså familj, men också kyrka, har stor betydelse för välfärd. Inom politiken är de kristdemokratiska partierna överrepresenterade och staten ska endast ingripa med välfärdstjänster då familjens kapacitet inte är tillräcklig. Kyrkan står bakom familjen i denna konservativa välfärdsmodell, då den förespråkar en traditionell familjestruktur.

Exempel på länder som ingår i Esping-Andersens (1990) konservativa välfärdsmodell är Tyskland, Italien och Nederländerna. Dessa länder har en hög grad av dekommodifiering vilket bland annat visar sig i att man genom frivilligarbete ska hjälpa utsatta individer som saknar privata nätverk. Länderna inom denna modell har dock inte lika hög grad av dekommodifiering som länderna i den socialdemokratiska välfärdsmodellen (Esping-Andersen, 1990).

Den konservativa välfärdsmodellen har, till skillnad från den socialdemokratiska modellen, hög grad av social stratifiering. Detta visar sig genom stora ekonomiska och sociala klyftor då flera grupper i befolkningmängden, exempelvis kvinnor som inte arbetar, inte inkluderas i ländernas

socialförsäkringssystem eftersom dessa är kopplade till anställning. Modellen skapar även klasstrukturer i samhället (Esping-Andersen, 1990).

Metod

Arbetet med studien delade vi upp, och alla delar skickade vi i början mellan oss för kommentarer, kompletteringar och redigering. Sedan har vi använt oss av ett program där vi arbetar i samma dokument, vilket har underlättat i skrivandet då vi hela tiden arbetar med samma dokument. För att få ett sammanhållet arbete satt vi tillsammans och arbetade i slutet av processen.

I detta kapitel beskriver vi vårt metodologiska tillvägagångssätt i arbetet med vår studie.

Vetenskapsteoretisk ansats

I vår studie utgår vi från en socialkonstruktionistisk vetenskapsteoretisk ansats. Konstruktionism är en ontologisk inriktning, ett sätt att se på världen, där föränderlighet och konstruerande står i fokus (Bryman, 2011). Med denna ansats är det centrala alltså att se hur människor tillsammans deltar och samtidigt konstruerar hur det sociala fenomen som berörs uppfattas, samt hur förhållningssätt och handlingsstrategier utformas av denna uppfattning (Lindgren, 2007). Utifrån vårt syfte att undersöka relationen mellan diakoni och socialt arbete, så som den framträder hos yrkesverksamma diakoner torde detta räknas till det konstruktionistiska sättet att se på verkligheten då personliga upplevelser fångats upp med hjälp av intervjuer (Jacobsen, 2007). Det socialkonstruktionistiska perspektivet handlar även om att se på kunskap och betydelser som historiskt och kulturellt bestämda. Diakoners syn på relationen mellan diakoni och socialt arbete torde alltså med detta synsätt kunna upplevas på skilda sätt beroende på vilket kulturellt sammanhang och i vilket tidsrum vi gör studien i (Lindgren, 2007).

Kvalitativ metod

Då syftet med vår studie undersöks utifrån diakoners egna upplevelser valde vi en kvalitativ undersökningsmetod. Med kvalitativa studier erbjuds en sorts öppenhet som tillåter respondenterna att svara fritt utifrån sina egna erfarenheter, vilket kan ge en god förståelse för deras egna upplevelser (Jacobsen, 2007). Hade vi valt att göra vår studie utifrån en kvantitativ metod hade vi varit tvungna att göra frågorna mer slutna och vi hade därmed styrt svaren i högre grad. Vi hade inte heller kunnat gå in och ställa följdfrågor (Jacobsen, 2007). Då vi söker rika svar motiverar detta vårt val av kvalitativ undersökningsmetod.

Datainsamlingsmetod

Vi har genomfört semistrukturerade intervjuer med sex diakoner, för att få deras syn på våra frågeställningar. Vi valde att göra intervjuer för att på det sättet fånga diakonens egen syn på relationen mellan diakoni och socialt arbete idag. I den semistrukturerade intervjun ställs samma frågor till respondenterna, men dessa har öppna svarsmöjligheter. Vi valde att ha en semistrukturerad intervjuform eftersom vi inte har genomfört intervjuerna tillsammans, detta för att kunna få ett mer jämförbart material. Med denna intervjuform finns en möjlighet till att avgränsa materialet genom att ringa in våra frågeställningar samtidigt som vi kan anpassa varje intervju efter respondenten. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver intervjun som en användbar metod vid kvalitativ forskning då den har som mål att ge nyanserade beskrivningar med olika perspektiv. Vidare menar Kvale och Brinkmann (2009) att när man vill se på en persons erfarenheter är en kvalitativ intervju ett bra sätt för att få fram detta.

Vid inbokade datum mötte vi våra respondenter på deras arbetsplatser i en för dem välkänd miljö. Enligt Trost (2010) är platsen för intervju en viktig del av arbetet där den intervjuade ska känna sig trygg. Innan vi började själva intervjun informerade vi återigen om vårt syfte och bekräftade att allt material behandlas konfidentiellt. Vi frågade även om det gick bra att spela in intervjuerna med ljudupptagare, vilket godkändes av samtliga. Varje intervju tog cirka en timme att genomföra. Att använda ljudupptagare har sina fördelar då materialet går att lyssna på igen, man behöver inte anteckna utan kan koncentrera sig helt på samtalet och att lyssna. Nackdelen med ljudupptagare kan vara att det är tidskrävande med transkribering av materialet. Det kan också vara besvärande för den intervjuade (Trost 2010).

Bearbetning av data och analysmetod

Alla intervjuer transkriberades och lästes sedan av oss båda. Varje inspelning har namngetts med en siffra som också överförts till den transkriberade versionen. Detta för att garantera respondentens anonymitet. Inga kontaktuppgifter sparades i dessa elektroniska dokument. De sparades vid sidan om för att kunna skicka ut den färdiga studien till samtliga respondenter.

Transkriberingen har varit relativt nära skriftspråket då vi exempelvis har använt oss av stor bokstav i början av varje tänkt mening. Detta för att underlätta analysen av intervjuerna. Det är lättare att hantera ett material som ligger nära skriftspråket. Transkriberingarna kodades och utifrån kodningarna skapade vi teman kring det som kändes relevant för studiens syfte. Vidare har vi använt oss av citat från de olika intervjuerna och utgått från dessa i vår tolkning. Kvale och

Brinkmann (2009) lyfter fram att just intervjuicitat är ett bra sätt att visa läsaren den personliga interaktionen under intervjun samt ge ett intryck av intervjuens innehåll (Kvale och Brinkmann, 2009). I vår analys har vi fokuserat på att försöka tolka det som sagts under de intervjuer vi genomfört samt jämföra detta med de perspektiv vi har genom bakgrunden, den tidigare forskningen samt den teoretiska referensram vi arbetat med.

För att kunna analysera vår insamlade empiri granskade vi både delarna var för sig samt dess helhet ett flertal gånger. Då vi kodade våra transkriberingar följde vi Brymans (2011) rekommendationer gällande att leta efter intressanta och relevanta begrepp samt uttryck. Dessa noterades i kommentarsfältet i varje transkriberad intervju. Vi sammanställde de delar av kodningarna vi ansåg vara viktiga och delade in dessa i teman. Utifrån de teman vi skapade analyserade vi vår empiri genom vår bakgrund, tidigare forskning och den teoretiska referensram vi beskrivit i tidigare kapitel.

Urvalsmetod och urval

För att hitta våra respondenter valde vi att använda oss av ett målinriktat urval vilket Bryman (2011) beskriver som att hitta respondenter på ett strategiskt sätt så att de valda personerna är relevanta för de forskningsfrågor som ska svara på studiens syfte. Vi började med att mejla ut informationsbrev till församlingar där vi kortfattat presenterade oss själva, syftet med vår studie samt vår önskan om intervjupersoner. Vi kontaktade även respondenter som en av författarna till detta arbete känner till på olika sätt sedan tidigare, detta då denna författare själv kommer att utbilda sig till diakon under 2012-2013. Detta beskriver Bryman (2011) som bekvämlighetsurval. Det innebär att använda sig av personer som för tillfället råkar finnas tillgängliga för forskaren.

Våra respondenter är sex diakoner inom Svenska kyrkan som tillhör den evangelisk-lutherska traditionen. Vi har intervjuat diakoner med olika typer av utbildning och bakgrund. Utöver det obligatoriska diakonala året, det vill säga profilutbildningen, ser intervjupersonernas utbildning och bakgrund olika ut. Några har även läst Svenska kyrkans grundkurs innan påbörjad profilutbildning. De olika utbildningsbakgrunderna innebär bland annat församlingsassistent, audionom, förskollärare, 4 terminer på socionomprogrammet, undersköterska samt lärare/pedagog. Vi har alltså inte sökt efter endast de som har socialt arbete som utbildningsgrund. Detta val motiverar vi med att vi anser att de som arbetar som diakoner har socialt arbete som sin arbetsuppgift och torde därför ha en åsikt och ett förhållningssätt till detta.

Diakonerna i studien har varit vigda olika länge, den första vigdes 1975 och den senaste vigdes 2006. Vi valde att intervjua diakoner från olika stift samt församlingar. Dessa församlingar är olika stora och belägna på landsbygd samt i medelstor stad och i skilda delar av Sverige. Detta med förhoppning om att få en bredare bild över hur de upplever relationen mellan diakoni och socialt arbete. I de fall vi inte kände till respondenterna sedan tidigare hämtade vi information om diakonerna och deras kontaktinformation från Svenska kyrkans hemsida (Svenska kyrkan, 2012).

Urval av litteratur samt tidigare forskning

Vi har sökt efter litteratur och tidigare forskning på Linnéuniversitetets bibliotek samt Stadsbiblioteket i Norrtälje. Vi har också använt oss av databaser såsom DIVA och LIBRIS där vi använt oss av sökord som diakon, diakoni, socialt arbete, välfärdsstat och Gösta Esping-Andersen.

Metoddiskussion

Med en kvalitativ undersökningsmetod kan det finnas vissa svårigheter att mäta kvaliteten av studien. Det går inte att arbeta med samma verktyg som vid en kvantitativ undersökning (Bryman, 2011). Vår uppfattning är att det kan finnas fler än en beskrivning av verkligheten och att vår studie är en av dessa. För att kunna säkerställa kvaliteten i vår studie har vi tagit hänsyn till vissa faktorer. Vi kommer i detta kapitel resonera kring hur studiens validitet och reliabilitet kan ha påverkats av vårt tillvägagångssätt.

Validitet

Vid användandet av semistrukturerade intervjuer har våra respondenter fått utrymme att diskutera relativt öppet kring de olika aspekterna vi tagit upp. Trots detta utrymme uppfattar vi våra respondenters resonemang liknande. Vi uppfattar att vi fångat det vi ville och att detta kan ha bidragit till att höja studiens interna validitet. Intern validitet beskriver Jacobsen (2007) röra huruvida de data man samlat in är riktiga och menar att ju fler som är överens desto större sannolikhet att empirin är riktig. Vår validitet kan möjligen också förstärkas genom att vårt resultat i vissa fall överensstämmer med liknande tidigare forskning vi redogör för i vår studie (Jacobsen, 2007). Våra respondenter är dock verksamma inom kyrkan som organisation och med kyrkan som arbetsgivare och trots att diakonin ska vara fränkopplat uppdraget att missionera tror vi att det är viktigt att ha i åtanke att mission ändå är ett av kyrkans uppdrag.

Vi har enbart intervjuat sex respondenter och är medvetna om problemet med generalisering i och med få respondenter. Resultaten är inte möjliga att generalisera då dessa sex respondenter utgör en ytterst liten del av alla yrkesverksamma diakoner inom Svenska kyrkan. Detta kan försvaga vår externa validitet, vilket innebär i vilken utsträckning vårt resultat går att generalisera (Jacobsen 2007). Då vi beskrivit våra respondenters arbetsroll som diakoner och dess innebörd samt Svenska kyrkans organisation och historia har vi beskrivit en del av den kultur våra respondenter utformat sina svar inom. Detta kan enligt Bryman (2011) hjälpa till att göra vårt resultat överförbart till en annan miljö. Vi vill också förstärka vår validitet med Brymans (2011) argument om att generalisering inom kvalitativ forskning handlar om att lyckas knyta an i det teoretiska tänkandet. Det är alltså inte antalet respondenter som är det viktiga, utan hur vårt resultat generaliseras till teori (Bryman, 2011).

Reliabilitet

Hög reliabilitet är något Jacobsen (2007) beskriver innebära att studien görs på ett tillförlitligt sätt samt hur själva undersökningsupplägget och analysen kan ha påverkat resultatet.

Undersökareffekt, kontexteffekt samt slarv vid nedteckning och analys av data är tre effekter som kan påverka studiens reliabilitet (Jacobsen, 2007). Undersökareffekten handlar om att respondenten kan påverkas av intervjuarens uppträdande. Denna effekt har vi försökt ta hänsyn till genom att vara medvetna om vårt kroppspråk, samtalsston och bekräftelse att vi lyssnar. Vi uppfattar att detta gjorde respondenterna avslappnade i intervjusituationen.

Jacobsen (2007) beskriver att ostörda miljöer är av stor vikt i fråga om kontexteffekten. Samtliga intervjuer har genomförts i ostörda miljöer på diakonernas arbetsplatser, i samtalsrum som för dem är välkända. Angående slarv vid nedteckning har vår tekniska utrustning fungerat bra. Möjligen kan det ha varit en nackdel att inte båda uppsatsförfattarna medverkat samtidigt vid intervjutillfällena. Hade vi varit två hade en av oss kunnat uppfatta sådant som kan missas vid enbart ljudinspelning. En av oss hade då kunnat anteckna känslor och kroppspråk som hade kunnat hjälpa oss vid analysen av vår empiri (Jacobsen, 2007). Eftersom vi spelade in våra intervjuer med bra teknisk utrustning kunde vi lyssna på intervjuerna om och om igen, utan att gå miste om information, vilket vi tror kan ha förstärkt reliabiliteten i vår studie.

Vi tror att vår ringa erfarenhet av att arbeta med kodning och tematisering kan ha påverkat vår tolkning av resultatet. Vi är också medvetna om att vår förförståelse för ämnet kan påverka hur vi tolkat materialet (Jacobsen, 2007). Vi som författare till denna studie har olika utgångspunkter och förkunskaper inom detta forskningsområde. Under processens gång har vi därför diskuterat kring våra personliga värderingar och förkunskaper. Att vara medveten om personliga värderingar är viktigt för att inte låta dessa påverka utförandet av eller slutsatserna från undersökningen (Bryman, 2011).

För att analysera vår empiri använde vi oss av Esping-Andersens (1990) teori kring välfärdsstater. En nackdel med teorin är att den insamlade empirin till hans studie är från 1980-talet. Stora samhällsförändringar har skett sedan dess, vilket kan ha gjort att vissa länder har flyttat sig till andra modeller och nya modeller kan ha utvecklats. Trots detta anser vi att både begreppen samt välfärdmodellerna är högst aktuella och användbara och detta är en del av motiveringen till att vi ändå valt att använda oss av dessa. Även om socialdemokratien inte längre regerar i Sverige idag så

tror vi att mycket av dagens sociala arbete har kvar sina rötter i den socialdemokratiska välfärdsmodell Esping-Andersen (1990) beskriver.

Vidare är vår motivering till att använda Esping-Andersens teori om välfärdsstater att det är en välkänd och beprövad teori. Den inbegriper modeller och begrepp vilka varit mycket användbara och tydliga för att kunna se relationen mellan stat och kyrka gällande socialt arbete då vi applicerat den på vår empiri.

Etiska överväganden

Vi anser att denna forskning kommer att vara betydelsefull då relationen mellan diakonin och socialt arbete är ett högst aktuellt ämne. Ansvarsfördelning mellan diakonin och välfärdssektorn gällande socialt arbete, vilken roll diakonin har i dagens samhälle samt vilka eventuella förväntningar som finns på denna är också något det finns en allmän debatt om i samhället idag.

Kvale och Brinkmann (2009) skriver om det mellanmännsliga mötet som en kvalitativ intervju innebär. Att det är viktigt som intervjuare att vara medveten om potentiella etiska överträdelser av informantens personliga gränser och kunna hantera detta. Vidare kan en väl genomförd intervju leda till en berikande upplevelse för intervjupersonen, att en annan person intresserar sig för och försöker förstå ens upplevelser och uppfattning om en händelse och ett ämne (Kvale och Brinkmann, 2009).

Vi nämner inga namn på våra respondenter och vi nämner inte inom vilka församlingar eller vilka stift de tjänstgör, då vi anser att detta inte har någon relevans för vårt arbete. Vi har valt att inte heller sätta fingerade namn på våra respondenter i vårt resultat och analys. Detta motiverar vi med att de fåtal respondenter som medverkar i studien inte ska utmärkas. Vi anser det inte heller relevant för resultatet att markera vem av diakonerna som sagt vad, då det är diakonernas samlade uppfattning vi vill förmedla.

Sammanfattningsvis tar vi hänsyn till de fyra värdena från Vetenskapliga rådet (2002) . Detta för att skydda de personer som väljer att delta. De fyra värdena är:

1. Informationskravet som vi tar hänsyn till genom att ge information om oss som utför undersökningen, om hur undersökningen kommer gå till och information om studiens syfte till de som tillfrågas att delta i undersökningen.

2. Samtyckeskravet vilket vi tar hänsyn till genom att låta varje person aktivt tacka ja till att delta i undersökningen och göra varje individ medveten om frivilligt deltagande och att deltagandet kan avbrytas när som helst under studiens gång.
3. Konfidentialitetskravet innebär att den som deltar har rätt att vara anonym. I studien kommer enbart deltagarens yrkesroll framgå. Vi kommer inte att röja personuppgifter som namn, adress, församling eller annat som kan kopplas till personerna som deltar i undersökningen.
4. Nyttjandekravet tar vi hänsyn till då vår insamlade empiri endast används för den här undersökningen.

Resultat och analys

I detta kapitel redovisar vi vår empiri samt analysen av denna. Vi analyserar resultatet genom att använda oss av Esping-Andersens (1990) teori kring välfärdsstater, vilken vi beskrivit i tidigare kapitel. För att kunna analysera och tillgodogöra vår empiri mer inriktat på diakonalt socialt arbete har vi även tagit hjälp av vår bakgrund samt tidigare forskning. I denna del varierar vi mellan att benämna våra intervjupersoner med respondent/respondenter och diakon/diakoner.

Diakonins respektive välfärdssektorns ansvar gällande socialt arbete

Samtliga respondenter är överens om att kommunen har det övergripande ansvaret för alla invånare i frågor gällande ekonomi, arbetstillfällen och allmän välfärd. Det diakonala arbetet ska vara ett komplement till det övriga sociala arbetet i samhället. Detta tyder på att diakonerna i vår studie ser Sverige som, den modell Esping-Andersen (1990) benämner, en traditionell socialdemokratisk välfärdsmodell. Respondenternas svar gällande att ekonomi och arbetstillfällen hör till kommunens ansvar skulle kunna innebära att de anser att alla bör ha tillgång till arbete och om detta inte kan uppnås bör alla vara berättigade en acceptabel levnadsstandard oberoende av deltagande på arbetsmarknaden, vilket enligt Esping-Andersen (1990) ingår i begreppet dekommodifiering. Vidare menar respondenterna att de anser att alla bör inbegripas i den allmänna välfärden, vilket skulle kunna betyda att de anser att alla bör få den hjälp de behöver genom välfärdssektorn vilket också innebär en syn på att Sverige präglas av en socialdemokratisk välfärdsmodell enligt Esping-Andersens (1990) kriterier.

En diakon säger gällande olika aktörer inom socialt arbete ”...vi har ju olika professioner och där ska vi kunna komplettera varandra för att hjälpa människor på bästa sätt”. Flera respondenter uttrycker diakonins uppgift att göra ”det lilla extra” för människor som vistas i deras församling ”...som kan ta hand om det här...då tänker jag framförallt på sorgen och på ensamheten”. Detta betyder att diakonerna i vår studie inte ser att kyrkan och diakonin har det yttersta ansvaret för välfärden, vilket förekommer på ett tydligare sätt i samhällen där den konservativa välfärdsmodellen är mer utpräglad och kyrkan är en aktör med ett större ansvar och har en stor betydelse för den allmänna välfärden (Esping-Andersen, 1990). Kyrkan och diakonins insatser uttrycks istället vara ett komplement till den allmänna välfärden.

Hansson (2008) beskriver att diakonin möjligtvis kräver en ändrad motivering då vi idag har en välfärdssektor som ska erbjuda hjälp till de fattiga och sjuka, men att det trots detta, enligt Hansson (2008) är en omsorgsinriktad diakoni lik den för 150 år sedan som lever kvar i en allmän föreställning om diakonin.

Lagar, regler och dokumentation är förutsättningar som skiljer diakonalt socialt arbete från socialt arbete inom välfärdssektorn, vilket samtliga diakoner uttrycker. En diakon beskriver förutsättningarna med följande citat "Myndighetsutövning kan ju aldrig vi göra, vi kan ju inte omplacera barn eller ta in någon för vård, med hjälp av lagen eller så, det kan ju aldrig kyrkan göra". Vidare säger en respondent i vår studie att "kommunen har ju mer strikt regelverk att hålla sig till än vad vi har". Här kan möjligtvis återigen den socialdemokratiska välfärdsmodellen kunna bekräftas, då dessa svar skulle kunna innebära att det diakonerna i vår studie talar om är det individuella oberoendet av marknaden eller familjen där istället staten tar ett direkt ansvar för medborgaren (Esping-Andersen, 1990).

Våra respondenters beskrivningar av vad de anser vara deras ansvarsområden inom socialt arbete blir tydligast när de redogör för sina egna arbetsuppgifter. Samtliga diakoner beskriver samtalsstödet som en framträdande arbetsuppgift. Samtalen handlar ofta om existentiella frågor och andra funderingar på livet som exempelvis kan uppkomma vid olika livsförändringar. För att "...det är ju svårt i vårt samhälle det här, att hitta någon som man kan prata med...för psykologerna då de är ju liksom överhopade och vi är ju noga med att poängtera att vi är ju inga psykoterapeuter och så, men vi är en vettig samtalspartner...". Vidare betonar samtliga respondenter att diakonin, i jämförelse med annat socialt arbete, innehåller en ytterligare dimension där det bland annat ges utrymme för existentiella frågor. En respondent som tidigare varit anställd inom landstinget uttrycker att "För mig var det...så att säga, fortsätta det jobb jag hade...men jag fick lägga till en dimension...".

En diakon tror att det inom välfärdssektorn finns en rädsla för att tala om existentiella frågor. Samtidigt säger sig diakonerna uppleva att existentiella frågor ofta uppkommer i samband med krishantering och att det då "...är viktigt att se till alla dimensioner i människan och ta hand om det". Detta skulle kunna tolkas som att respondenterna anser att det finns en större vana att tala om och diskutera kring existentiella frågor inom diakonalt socialt arbete än inom annat socialt arbete vilket, menar respondenterna, är av stor betydelse för många människor.

Diakonerna uttrycker vidare att välfärdssektorn brister i att kunna erbjuda alla individer möjlighet till samtal med terapeut, vilket de själva inte är och därför inte kan erbjuda den typen av terapeutisk

hjälp. Men diakonerna uttrycker att de med sitt samtalsstöd kan erbjuda något annat som handlar om den extra dimensionen de har genom sitt yrke, vilket de anser ger ett annat utrymme för att tala om existentiella frågor. Detta skulle kunna betyda att diakonerna anser att den socialdemokratiska välfärdsmodellen, enligt Esping-Andersens (1990) teori, inte i tillräckligt stor utsträckning tillgodogör de behov som finns i samhället, i detta fall gällande terapeutiskt samtalsstöd. Vidare att välfärdssektorn inte kan erbjuda den möjligheten till diskussion kring exempelvis existentiella frågor, vilket enligt respondenterna efterfrågas och erbjuds i samtalsstödet som de själva erbjuder. Detta skulle kunna tolkas som att diakonerna eftersöker en något tydligare inriktning mot den, enligt Esping-Andersen (1990), konservativa välfärdsmodellen där kyrkan har en tydligare roll som välfärdsaktör.

Respondenternas beskrivning av kommunens övergripande ansvar samt diakonernas egna arbetsuppgifter, med fokus på samtalsstödet, ser vi också som exempel på det som Eckerdal (2008) beskriver hur den tydliga uppbyggnaden av välfärdssamhället gjorde att man ville förtydliga både kompetenskillnaden samt ansvarsområden mellan det offentliga samhället och kyrkan. Denna skillnad handlade, enligt Eckerdal (2008), om att det offentliga välfärdssystemet skulle vara ansvarig för medborgarnas behov av exempelvis vård och social omsorg medan diakonins ansvar innebar själavården (Eckerdal, 2008). Även Leis (2008) beskriver hur kyrkliga och diakonala initiativ ifrågasattes allt mer ju längre man kom inom den offentliga sektorn med utbyggandet av välfärdssektorn.

En respondent uttrycker hur den ekonomiska hjälpen inom diakonalt socialt arbete kan se ut på följande sätt "Det kan ju vara en ensamstående mamma med barn som inte har mjölk till måndag och då hjälper jag ju till. Det kan vara inför julen med julklappspengar...då har jag lite fonder jag kan söka". Esping-Andersen (1990) konstaterar att för en god levnadsstandard inom den socialdemokratiska modellen behövs två försörjare i en familj. Möjligtvis skulle detta exempel, då diakonen förtydligar att det handlar om en ensamstående mamma, kunna tyda på att detta är ett samhällsproblem som syns på ett tydligare sätt i dagens samhälle. Om det är fler ensamstående föräldrar idag än tidigare och att dessa möjligen är en ny utsatt grupp, i det fall samhället har fått tydligare klassuppdelningar, skulle också kunna tyda på en, enligt Esping-Andersens (1990) begrepp, hög social stratifiering. Detta begrepp är inte något som präglar den socialdemokratiska modellen utan är något som finns inom både den liberala samt den konservativa välfärdsmodellen (Esping-Andersen, 1990).

Engel (2006) lyfter fram att en del av den nationella diakoniförståelsen handlar om att arbetet med

särskilt utsatta och marginaliserade grupper bör vara prioriterat inom det diakonala sociala arbetet. Vidare menar Hollmer (2010) i sin rapport att arbetet med särskilt utsatta grupper ökar, men att satsningarna görs framförallt i storstadsregioner. Detta skulle möjligtvis kunna tyda på att det diakonala sociala arbetet anpassar sig till ett samhälle med, vad Esping-Andersen (1990) beskriver som, högre social stratifiering än tidigare.

En intervjuperson beskriver vad konkret praktiskt diakonalt socialt arbete kan handla om "...i praktiken innebär det ju för mig då konkret att jag har hjälpt människor att följa med dem till läkaren till att skaffa kontakter med läkaren när de själva inte har kunnat ordna det. Eller till Försäkringskassan eller till Socialkontoret...". En annan intervjuperson påvisar en insats "...där man jobbar med ensamförälder för att hjälpa dem att skapa nätverk...att skapa kontakter...där man också jobbar mycket för att kunna stå på egna ben". Vidare är besöksverksamhet, sopplunch, promenadgrupp och syförening exempel på insatser för att skapa gemenskap och hjälpa individer att skapa nätverk.

Vårt resultat bekräftar Jeppson Grassmans (2001) studie som säger att diakonala sociala insatser handlar om sådant som skapar gemenskap och samvaro, men även innebär krisstöd, självvård och att ge ekonomiskt bistånd vilka alla är tydliga arbetsuppgifter inom diakonalt socialt arbete. Detta skulle möjligtvis kunna motsäga den, enligt Esping-Andersen (1990) benämning, socialdemokratiska välfärdsmodellen och talar istället för den konservativa välfärdsmodellen och skulle kunna betyda att diakonerna genom sina arbetsuppgifter verkar utifrån en konservativ välfärdsmodell då man inom denna ser att kyrkan har en stor betydelse för välfärden. Inom denna välfärdsmodell är privata nätverk oerhört viktiga och då utsatta människor saknar dessa ska kyrka och frivilliga istället träda in och hjälpa till (Esping-Andersen, 1990).

En respondent säger "...man kan ju, även om man ligger där på existensminimum, det kan ju vara väldigt jobbigt ändå..verkligen" och menar att trots hjälp från socialtjänst kan man leva i en utsatt situation. Flera respondenter betonar att även människor från högre samhällsklasser söker diakonalt social hjälp.

Kanske betyder detta att de utsatta grupperna är större och inbegriper flera olika sociala problem i dagens samhälle än tidigare. Utifrån Esping-Andersens (1990) teori skulle detta kunna tolkas som att samhället idag har en låg grad av dekommodifiering, vilket innebär att människor inte erhåller en skälig ersättning från staten vid exempelvis arbetslöshet eller föräldraledighet, vilket drabbar människor från alla samhällsklasser. Tidigare i denna del har respondenternas svar framförallt tolkats utifrån den socialdemokratiska välfärdsmodellen, men här kan deras svar tolkas som att det

inte alls finns en hög dekommodifiering idag, vilket det anses finnas inom den socialdemokratiska välfärdsmodellen (Esping-Andersen, 1990). Detta skulle vidare kunna tolkas som att det finns en spänning mellan en föreställning om att det är en socialdemokratisk välfärdsmodell med hög grad av dekommodifiering vi har i vårt samhälle, men i verkligheten möter respondenterna en låg grad av dekommodifiering. Dessa svar skulle också kunna tolkas som att utsatthet inte enbart handlar om tillgång till ekonomiska resurser, utan att det finns en utsatthet på andra sätt vilket skapar en högre grad av social stratifiering, alltså att klassindelningen blir tydligare vilken innefattar både sociala och ekonomiska skillnader (Esping-Andersen, 1990).

Diakonins roll i dagens välfärdssamhälle

Alla respondenter beskriver att de upplever brister på olika sätt inom den allmänna välfärden. Detta återges i citat som ”det finns ju folk som kommer hit och de har en tid på socialtjänsten till exempel men den ligger ganska långt fram och sådär...så det kan ju kännas skönt att vi ändå kan ta ett tag ganska med en gång”. En respondent uttrycker att ”...det är ju väldigt bra att vi finns som ett komplement och ett skyddsnät för de som råkar slinka emellan...”.

Dessa upplevelser av brister inom välfärdssektorn kan möjligen bekräftas av studier som exempelvis Jeppsson Grassman (2001) har gjort där hon talar om att de som deltagit i hennes studie beskriver ett ökat behov av hjälpinsatser i samhället. Även i Nordstedt och Olssons studie (2009) har diakonerna, enligt författarna, en uppfattning om att det finns ett ökat behov av deras hjälp i olika situationer, exempelvis gällande ekonomiskt bidrag på grund av försämringar inom olika välfärdssystem.

Detta skulle kunna innebära att det är den liberala samhällsmodellen som blivit tydligare då denna bland annat innebär att individen på ett tydligare sätt är personligen ansvarig för den egna välfärden och att detta gör att det skapas olika grupper där en del blir särskilt utsatta och beroende av hjälp från stat eller frivillig organisationer (Esping-Andersen, 1990).

Det skulle också kunna tolkas som en problematik och en spänning mellan det som respondenterna förväntar sig att välfärdssektorn ska ta ansvar för, men där respondenterna anser att dessa aktörer inte lever upp till det. Detta innebär vidare en spänning mellan respondenternas uppfattning om vårt välfärdssamhälle som präglad av den socialdemokratiska välfärdsmodellen och en verklighet där de ibland ser inslag av den konservativa välfärdmodellen där ansvaret i den förstnämnda främst ligger på staten, medan kyrkan och de närmaste nätverken har ett betydligt tydligare ansvar i den andra (Esping-Andersen 1990).

Carlbom, Hedin och Månsson (2009) diskuterar om förtroendet för välfärdssektorn är på väg att minska, om välfärdssektorn är otillräcklig och om människor i samhället tröttnat på den välfärdspolitik som finns idag.

Ett par av diakonerna har erfarenhet av människor som säger sig ha blivit bemötta på ett icke tillfredsställande sätt av professioner inom välfärdssektorn. Carlbom et al (2009) diskuterar kring om det finns en tendens att människor, som en reaktion på välfärdssektorns brister söker sig till andra alternativ, exempelvis religionen. Flera av våra respondenter uttrycker att ”kyrkan har ganska högt anseende” och ”ett väldigt stort förtroendekapital”. Att det upplevs finnas vissa brister i det statliga sociala arbetet medan kyrkan ses som en organisation som inger förtroende skulle kunna tyda på att den konservativa välfärdsmodellen, Esping-Andersen (1990) beskriver, med kyrkan som en stark välfärdsaktör kanske till viss del finns i vårt samhälle idag. Möjligtvis handlar det också om kyrkan som en tydlig välfärdsaktör vilken präglar den konservativa välfärdsmodellen, enligt Esping-Andersen (1990) lever kvar sedan den på ett tydligare sätt var aktuell i vårt samhälle, innan den stora utbyggnaden av välfärdssektorn.

Meeuwisse och Swärd (2002) betonar att det sociala arbetet har sina rötter inom filantropin, vilken kyrkan var en del av, och var därmed de första som kom att ta sig an den sociala frågan. Vidare skriver Leis (2008) om hur den diakonala identiteten som präglade verksamheten under lång tid till stor del fick förändras i och med välfärdssamhällets framväxt.

En respondent förmedlar en bild av att det i utförandet av socialt arbete inte alltid är varken lätt eller naturligt att vara tydlig i den teologiska prägeln, varken i mötet med annat socialt arbete eller den enskilde människan “...det är ju inte något jag kan lyfta in om jag pratar med en BVC-sjuksköterska eller om jag pratar med en socionom på socialförvaltningen. Utan det är något jag får ha här då när jag möter människor i samtal. Det är inte naturligt att jag kan lyfta in en bön...det får jag liksom lyssna in och se”.

Detta skulle kunna tolkas som en spänning och en utmaning i mötet dels mellan diakonalt socialt arbete och socialt arbete som utförs inom välfärdssektorn samt även mellan diakonalt socialt arbete och individer i samhället. Vi har tidigare beskrivit Eva Jeppsson Grassmans (2001) studie där respondenterna beskriver ett ökat behov i samhället av att prata om andlighet och att kyrkan borde stärka sin roll för att kunna möta detta behov. Även Hansson (2008) efterlyser en tydligare teologisk prägel av det diakonala sociala arbetet och att det livsåskådningsperspektiv som finns inom diakonin är unikt för denna bland andra aktörer inom socialt arbete i samhället. Detta skulle kunna betyda att det dels finns en efterfrågan efter diakonalt socialt arbete som tydligare förmedlar inom vilken institutionell ram den tillhör, nämligen den religiösa. Men detta skulle möjligtvis även kunna

innebära en del problem, vilket ovanstående citat pekar på, kanske beroende på att man inom det som Esping-Andersen (1990) beskriver som den socialdemokratiska välfärdsmodellen inte är van vid att kyrkan är en del av välfärdsstrukturen. Detta gör möjligtvis att både individer och andra välfärdsaktörer är ovana vid det som kyrkan står för och vill förmedla, vilket förmodligen är mer naturligt i ett samhälle präglad av det Esping-Andersen (1990) beskriver som den konservativa välfärdsmodellen.

Detta skulle möjligtvis kunna innebära att våra intervjupersoners beskrivna arbetsuppgifter inom socialt arbete i större utsträckning skulle accepteras och vara en tydligare del av den allmänna välfärden i samhällen där religion har en större och starkare position. Med en, utifrån Esping-Andersen (1990), konservativ välfärdsstat där kyrkan har en mer omfattande och etablerad roll som en av välfärdsaktörerna skulle det förmodligen vara så.

Payne (2002) menar att socialt arbete är ett svar och en reaktion på hur samhället ser ut där kulturell och social kontext har stor betydelse. Om det i samhället finns en ökad efterfrågan på den specifika kompetensen och det unika som diakonerna i vår studie anser att de kan erbjuda kanske det kan innebära att vi går mot en mer konservativ välfärdsstat (Esping-Andersen 1990).

En annan aspekt av samhällets kultur och kontext i Sverige idag är sekulariseringen. Trots att samhällets intresse för religiösa idéer har ökat beskrivs Sverige som ett sekulariserat land (Carlbom, Hedin och Månsson (2009). Kanske kan detta även relateras till socialt arbete genom att kyrkan och diakonin inte är sammankopplat med staten och välfärdssektorn och att dess relation därmed blir komplicerad.

Diakonerna i vår studie uttrycker skilda åsikter och en viss osäkerhet kring upplevelsen av diakonins roll i dagens välfärdssamhälle. En respondent uttrycker "...För att det är kyrkan då och då är man ändå lite så här lite fördomsfulla mot kyrkan så då blir det ändå lite småttigt..." En annan respondent uttrycker en osäkerhet genom att säga "kyrkan och församlingen är ju en del av samhället, det är ju ingen särskild vattendelare däremellan, eller det kanske det är, men det borde inte vara det. Jag vill inte se det så". Detta skulle möjligtvis kunna tolkas som ett resultat av åtskillnaden mellan staten och kyrkan då diakonin idag inte längre är knuten till staten vilket välfärdssektorn är och att relationen mellan dessa aktörer och dess utförande av socialt arbete är något som blir mer aktualiserat idag.

Engel (2008) menar att kyrkan, sedan de och staten blev skilda åt, har hamnat i en brytningstid och

att detta har gjort att en del nya frågor har väckts. Bland annat handlar detta, enligt Engel (2008) om vilken roll kyrka och diakoni ska ha i ett samhälle där det sker både demografiska och socialstrukturella förändringar.

Förväntningar på diakonalt socialt arbete

De tydligaste förväntningarna, enligt diakonerna i vår studie, finns hos individer i samhället där många har en bild av att kyrkan och diakonin alltid ska finnas tillhands och kunna ställa upp både med sin tid och med ekonomiska resurser. En diakon uttrycker att ”...det finns en förväntan att inom kyrkan ska man vara snäll...” och vidare ger respondenten ett exempel på detta:

Jag har en sån kontakt just nu, att jag måste säga, 'Nej det här är inte min uppgift som diakon att hjälpa dig med det här'....'Men du som är kristen du måste ju göra såhär..du måste ju begripa...'Ja, jag är kristen och jag måste också ta mitt ansvar och det gör jag inte genom att vara gränslös'. Så visst finns det förväntningar.

Hansson (2008) diskuterar kring förväntningarna som finns från människor i samhället på kyrkans medmänsklighet som grundar sig i en kristen tro. Det här skulle kunna tolkas som att det är detta diakonerna i vår studie menar genom sina uttalanden om att kyrkan och de som verkar inom denna förväntas vara snälla. Tre av diakonerna i vår studie menar dock att samhällets okunskap kring diakonalt socialt arbete gör det svårt att veta vad man kan förvänta sig. Diakonerna uttrycker att det möjligtvis kan finnas en problematik i att förväntningarna är stora, men då kunskapen är bristande blir diakonin otydlig och man vet inte vilka förväntningar man kan ha. Vidare skulle detta kunna innebära att förväntningarna på diakonalt socialt arbete mer hör hemma i en välfärdsmodell liknande de Esping-Andersen (1990) benämner den konservativa, men då respondenterna tidigare i denna studie menar att de förväntar sig en välfärdssektor enligt den som Esping-Andersens (1990) kallar den socialdemokratiska välfärdsmodellen blir förväntningarna möjligtvis något som respondenterna inte ser som det diakonala sociala arbetets uppgift.

Vidare menar samtliga respondenter att alla människor bör omfattas av det diakonala sociala arbetet oavsett kulturell eller religiös tillhörighet, samhällsklass eller medlemskap i Svenska kyrkan. Denna utgångspunkt kanske kan bekräfta Hanssons (2008) reflektioner kring att dagens diakonala sociala arbete är helt fränkopplat uppdraget att missionera och endast handlar om socialt stödjande insatser. Man utför alltså, enligt Hansson (2008) det diakonala sociala arbetet med människor utan krav på något egentligt gensvar, vilket diakonerna själva förmedlar då de anser att ingen skall uteslutas från

diakonalt socialt arbete. Trots detta menar två respondenter att det, inom församlingen, finns en diskussion kring prioritering av resurser till fördel för kyrkotillhöriga. En av respondenterna upplever dessutom att det finns förväntningar ”...från kyrkans sida att medlemsantalet inte minskar...”.

Detta skulle kunna tolkas som en spänning mellan dels en uppfattning om att alla bör inkluderas i det diakonala sociala arbetet, men samtidigt finns det diskussioner kring prioritering av kyrkotillhöriga. Att både kyrkotillhöriga samt, möjligtvis i ännu större utsträckning, icke kyrkotillhöriga berörs av mission om förväntningarna på att kyrkans medlemsantal inte minskar, kanske också är en problematik diakonin påverkas av. Vidare är dessa aspekter inget som välfärdssektorn behöver ta hänsyn till i sitt utförande av socialt arbete, vilket möjligen är en skillnad som skapar en spänning mellan de både aktörerna.

Engel (2008) menar att det kan finnas ett samband mellan att folk stannar kvar som medlemmar i kyrkan då de anser att det sociala arbete som kyrkan utför är mycket viktigt och att detta informations och kunskapsspridande arbete borde vara ännu viktigare. Även Pettersson (2009) skriver att det sociala arbete som kyrkan utför genom diakonin har mycket stor betydelse för Svenska kyrkans medlemmar och framförallt för de som inte delar kyrkans tro, vilket också bekräftas av diakonerna i vår studie. Detta skulle kunna innebära att diakonin, då kyrkan är mån om sina medlemmar kommer att anpassa sitt sociala arbete efter de förväntningar som finns vilket Pettersson (2009) menar då han säger att förväntningarna på det diakonala sociala arbetet styrs i den riktning dess medlemmar förväntar sig, vilket innebär ett tydligare utåtriktat socialt arbete.

En respondent ger exempel på förväntningar från välfärdssektorn genom följande citat ”...att man blivit hänvisad från socialtjänsten...inför jul har vi ju en topp på detta. Mycket ensamstående föräldrar och sådär som söker extrapengar, och det förstår man ju då, att dom har fått det tipset”. Diakonen upplever att det finns en förväntan från välfärdssektorn att diakonin ska kunna träda in i dess ställe vid perioder då trycket på välfärden är stort, exempelvis innan jul. Detta skulle kunna bekräfta det Jeppsson Grassman (2001) skriver om då hon säger att det finns ett högre krav från samhällets sida att fler aktörer ska bidra till den allmänna välfärden.

Möjligen har den svenska välfärdssektorn större krav på sig nu än tidigare då välfärden, enligt vad Blomberg och Petersson (2006) beskriver, är utsatt för krav på förändring. Detta skulle därmed kunna ha lett till att välfärdssektorn inte längre har lika stora möjligheter att bistå befolkningen med den omfattande välfärd som förutsätts i en socialdemokratisk välfärdsmodell (Esping-Andersen, 1990). Om detta vidare innebär att välfärdssektorn förväntar sig tydligare insatser från andra

aktörer, däribland diakonin, verkar den bristande kunskapen kring diakonalt arbete upplevas som en problematik av våra respondenter. Detta skulle kunna tyda på att det finns inslag av en liberal välfärdsmodellstanke som innebär att flera konkurrerande aktörer ska finnas inom välfärden (Esping-Andersen, 1990). Diakonerna i vår studie uttrycker att det behövs mer information kring diakonalt socialt arbete, vad det innebär och vad man har för möjligheter till att kunna bistå med välfärdsinsatser. En av respondenterna uttrycker sig uppleva en styrka i samarbetet som startade genom att denne tog sig möjligheten att informera kommunen om det diakonala sociala arbetet i dennes församling.

Diskussion

Syftet med vår studie har varit att undersöka relationen mellan diakoni och socialt arbete, så som den framträder hos yrkesverksamma diakoner. Detta har vi valt att undersöka genom våra frågeställningar som är vad diakoner anser vara diakonins respektive välfärdssektorns ansvar gällande socialt arbete, hur diakonins roll ser ut i dagens välfärdssamhälle samt om det finns förväntningar från individer i samhället, välfärdssektorn och kyrkan som organisation på diakonalt socialt arbete och hur de i så fall ser ut. Här följer vår slutdiskussion.

Våra respondenter uttrycker att kommunen har det övergripande ansvaret för alla invånare medan diakonin inte har något tydligt och uttalat ansvar utan ska kunna bistå med "det lilla extra". Både våra respondenter samt författarna av den litteratur vi tagit del av betonar att diakonalt socialt arbete ska vara ett komplement till annat socialt arbete där de olika professionerna kan bistå med olika hjälpinsatser. Vilket ansvar responterna ser att olika aktörer har för utförandet av socialt arbete påverkas möjligen av de skilda förutsättningar aktörerna har att förhålla sig till. Diakonerna i vår studie lyfter fram hur aktörer inom välfärdssektorn styrs av lagar och regler medan diakonalt socialt arbete mer kan utövas genom det den enskilde diakonen anser och tror vara det rätta.

Vi har tidigare beskrivit hur Eckerdal (2008) redogjort för hur uppbyggnaden av välfärdssamhället förde med sig en tydlig uppdelning mellan välfärdssektorns och diakonins ansvarsområden, vilket är något som förmodligen fortfarande präglar relationen mellan dessa aktörer inom socialt arbete även idag. Diakonerna i vår studie ser alltså Sverige som, den modell Esping-Andersen (1990), benämner en traditionell socialdemokratisk välfärdsmodell vilket innebär att de inte ser att kyrkan och diakonin har det största ansvaret för det sociala arbetet i välfärden, vilket förekommer på ett tydligare sätt i samhällen där den konservativa välfärdsmodellen är mer utpräglad och kyrkan har stor betydelse och är en tydlig aktör inom den allmänna välfärden (Esping-Andersen, 1990).

En intressant reflektion är den då diakonerna talar om den extra dimensionen de upplever att de får i sin yrkesroll och att detta bland annat ger ett större utrymme att diskutera kring existentiella frågor. Förmodligen möter vissa yrkeskategorier inom välfärdssektorn, exempelvis sjukhuskuratorer, också dessa frågor och är kapabla att kunna hantera dessa. Diakonerna i vår studie beskriver dock att just de existentiella frågorna och andra funderingar på livet är sådana som de är väldigt vana vid, vilket kanske beror på deras möten inom kyrkan med människor i olika situationer i livet som kan innebära både liv och död, glädje och sorg. Det kan möjligtvis också bero på förtydligandet av

diakonernas ansvar för själavården (Eckerdal, 2008) men även att människor möjligtvis i större utsträckning söker sig till diakoner då de vill tala om denna typ av frågor.

Ett annat intressant resultat i studien är att respondenterna upplever att fler människor idag lever i en utsatt situation och detta trots eventuell hjälp från socialtjänsten. Vidare talar respondenterna om att de människor som söker hjälp från diakonin kommer från olika samhällsklasser. Det här skulle möjligtvis kunna vara tecken som tyder på att de utmaningar och eventuella problem som, enligt (Blomberg & Petersson, 2006) kommer att uppstå vid förändringsprocessen inom välfärden redan är sådana som syns.

Det kanske också är dessa utmaningar och eventuella problem respondenterna i vår studie beskriver då de säger sig uppleva brister i den allmänna välfärden och att diakonins roll i dagens välfärdssamhälle blir att till viss del fylla dessa brister. Vidare upplever diakonerna att en viktig del av deras arbete är att hjälpa människor att skapa nätverk, då många idag saknar detta. Detta väcker funderingar kring om utsatta människor i dagens samhälle faktiskt är mer beroende av olika nätverk. Om individer i samhället idag i större utsträckning är tvingade till att ta ett större ansvar för sin egen välfärd kanske en möjlig effekt av detta är att individens nätverk blir alltmer betydelsefulla och viktiga.

Ett intressant resultat är att alla respondenter upplever att det finns ett stort förtroendekapital för kyrkan och diakonin. Detta skulle möjligtvis kunna bero på att det sedan gammalt finns ett förtroende som lever kvar sedan filantropin, vilka var de första som kom att ta sig an den sociala frågan (Meeuwisse och Swärd 2002), och att kyrkan då var en del av de som då tog hand om de människor som hamnat i utsatta situationer. Det kan möjligtvis också handla om just de olika förutsättningarna för socialt arbete de olika aktörerna har och att människor kanske upplever sig mer granskade och ifrågasatta av aktörer inom välfärdssektorn som har mer tydliga lagar och regler att förhålla sig till gällande exempelvis ekonomiskt bistånd.

Diakonerna beskriver att de upplever att individer i samhället har stora förväntningar på vad diakonin ska kunna uträtta med sitt sociala arbete. Detta skulle kunna innebära att en starkare koppling till den, enligt Esping-Andersen (1990), konservativa välfärdsmodellen är något som sker i samhället just nu och att det vidare skulle kunna innebära en utmaning för diakonin genom att den möjligtvis skulle kunna stärka och utöka sin position inom svensk välfärd då det, enligt Blomberg och Petersson (2006) finns krav på ett förändrat välfärdssystem. Vidare finns det, enligt Leis-Peters (2008), andra möjligheter för Svenska kyrkan idag än tidigare, då kyrkan var en del av staten, att

etablera nya välfärdsverksamheter som konkurrerar med kommunala välfärdstjänster. Det är också mer öppet och tillåtet för fler aktörer att etablera sig i samhället idag (Leis-Peters, 2008).

Denna utmaning skulle kunna vara viktig både för att stärka den allmänna välfärden i Sverige men också för kyrkan som organisation då detta möjligtvis skulle förhindra människor att gå ur Svenska kyrkan. Samtidigt tror vi att det finns en utmaning och ovana i att inom kyrkan gå ut och visa upp sig och sin verksamhet i samhället, vilket kanske är vad som krävs. Att denna ovana finns kan möjligtvis bero på att kyrkan under många år tillhörde staten och att detta då inte var nödvändigt på samma sätt. En del kanske även anser att kyrkan inte bör synas på det sättet utan bara ska finnas där, precis som den alltid har gjort. Det finns möjligen en dubbelhet i detta om att kyrkan ska bevara sin traditionella roll och samtidigt på ett tydligare sätt måste gå ut och synas och vara en del av det moderna samhället. Detta gäller framförallt det diakonala arbetet där vi tror att man måste medvetandegöra sitt arbete för att tydligare kunna se relationen mellan diakoni och annat socialt arbete samt ge en tydligare bild av just det diakonala sociala arbetet för individer och aktörer i samhället.

Att Sverige, enligt Carlbon, Hedin och Månsson (2009), beskrivs som ett sekulariserat land trots att samhällets intresse för religiösa idéer har ökat påverkar möjligen diakonins relation till socialt arbete. Kanske kan det för befolkningen, och de olika aktörerna, göra det svårt att se diakonalt socialt arbete jämförbart med välfärdssektorns sociala arbete. Men då samhällets intresse för religiösa idéer ökat skulle diakonin möjligtvis kunna få en starkare relation till socialt arbete i allmänhet.

Vi uppfattar att relationen mellan diakoni och socialt arbete är i ständig förändring, påverkad av både det samhälle och den tid man lever i.

Det skulle vara intressant att om några år göra en liknande studie, som vi har genomfört, och se om resultatet har förändrats och om relationen mellan diakoni och socialt arbete kommer att se annorlunda ut i framtiden.

Källförteckning

Berggren Erik (red.) (1992) *Medmänniska i tragedin: en rapport om katastrofberedskap, kristeam och kyrkans roll*. Uppsala: Cordia.

Blomberg Staffan & Petersson Jan (2006) *Socialpolitik och socialt arbete, I: Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.) Socialt arbete: en grundbok. 2., [rev. och utök.] utg.* Stockholm: Natur och kultur

Bryman Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder, 2., [rev.] uppl.* Malmö, Liber.

Carlbom Aje, Hedin Ulla-Carin & Månsson Sven-Axel (2009) ”Religion och social förändring. En introduktion” (elektronisk), *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 3-4:2009.

Tillgänglig: <http://svt.forsa.nu/Artiklar-SocialVetenskaplig-Tidskrift.aspx> (2012-03-26).

Eckerdal Per (2008) ”Konflikt och nyorientering i diakoniinstitutionernas historia”. I: *Diakoni - tolkning, historik, praktik*. Stockholm, Verbum förlag.

Engel Charlotte (2006) *Svenska kyrkans sociala arbete – för vem och varför? En religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma*. Uppsala universitet. Publicerad av Ersta Sköndal högskola, forskningsavdelningen.

Engel Charlotte (2008) ”Diakoni – för vilka och varför? Ett kyrkans dilemma”. I: *Diakoni - tolkning, historik, praktik*. Stockholm, Verbum förlag.

Esping-Andersen Gösta (1990) *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity

Grenholm Carl-Henric (2006) *Att förstå religion: metoder för teologisk forskning*. Lund, Studentlitteratur.

Hallingberg Katarina & Larsson Inger-Johanne (red.) (1997) *Människor och tro: svensk sjukvård möter världsreligionerna*. Älvsjö: IJL Multi-Faith rådgivning.

Hansson Mats J (2008) ”Diakoni – teologisk reflexion”. I: *Diakoni – tolkning, historik, praktik*. Stockholm, Verbum förlag.

Hollmer Miriam (2010) *Församlingsdiakoni i förändring? Svenska kyrkans sociala arbete så som det utförs av församlingsdiakonerna*. Rapport från analysenheten, Ärkebiskopens och generalsekreterarens sekretariat.

Inghammar Helena (2008) ”Diakonats historia – vinningens motiveringar och förpliktelser”. I: *Diakoni - tolkning, historik, praktik*. Stockholm, Verbum förlag.

Jacobsen Dag Ingvar (2007) *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund, Studentlitteratur.

Jeppsson Grassman Eva (2001) *Socialt arbete i församlingens hägn*. Stockholm, Verbum förlag.

Kvale Steinar och Brinkmann Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur AB.

Kyrkoordningen (2012) “Kyrkoordningen” (elektronisk), *Svenska kyrkans officiella hemsida*. Tillgänglig: <http://svenskakyrkan.se/default.aspx?id=637938> (2012-04-18).

Leis-Peters Annette (2008) “Diakonins roll i olika välfärdssystem. En jämförelse mellan Sverige och Tyskland”, I: *Diakoni - tolkning, historik, praktik*. Stockholm, Verbum förlag.

Lindgren Simon (2007) *Sociologi 2.0: samhällsteori och samtidskultur*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.

Meeuwisse Anna & Swärd Hans (red.) (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.

Meeuwisse Anna & Swärd Sune (2006) Vad är ett socialt problem?. I: Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.) *Socialt arbete: en grundbok*. 2., [rev. och utök.] utg. Stockholm: Natur och kultur.

Meeuwisse Anna, Sunesson Sune & Swärd Hans (red.) (2006). *Socialt arbete: en grundbok*. 2.,

[rev. och utök.] utg. Stockholm: Natur och kultur.

Nordstedt Emma & Olsson Evelina (2009) *Diakonalt arbete : Svenska kyrkans sociala arbete*, Växjö University, School of Health Sciences and Social Work.

Payne Malcolm (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Pettersson Thorleif (2009) ”Religion och samhällspraktik. En jämförande analys av det sekulariserade Sverige” (elektronisk), *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 3-4:2009.

Tillgänglig: <http://svt.forsa.nu/Artiklar-SocialVetenskaplig-Tidskrift.aspx> (2012-03-26).

Svenska kyrkan (2012) (elektronisk), *Svenska kyrkans officiella hemsida*.

Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se> (2012-05-15).

Trost J. (2010) *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1

Hej!

Vi som skriver heter Karin Axetun och Anna Rydberg Nilsson och läser Socialt arbete på Linnéuniversitetet.

Vi arbetar just nu med vårt examensarbete (tidigare kallat C-uppsats) och söker intervjupersoner, vilka ska vara diakoner, till vår studie. Uppsatsen kommer att handla om diakoners upplevelse av utförandet av socialt arbete inom Svenska kyrkan.

Vi vill intervjua sex-åtta diakoner inom Svenska kyrkan för att få en bättre förståelse för er syn på socialt arbete. Studien kommer även behandla den diakonala yrkesrollen i relation till professioner inom annat socialt arbete.

Uppsatsen kommer ske med handledning och läggas fram som en akademisk uppsats. Efter genomgången examination kommer uppsatsen att finnas tillgänglig på internet.

Vid eventuell medverkan kommer vi intervjua Dig enskilt. Intervjun kommer att vara cirka en timme och kommer att spelas in. Intervjuresultatet kommer behandlas konfidentiellt vilket innebär att vi aidentifierar ort, namn och annat som kan avslöja identitet av intervjupersonen. De enda som kommer ta del av insamlad data är vi två studenter och eventuellt vår handledare. Efteråt kommer all råmaterial att förstöras.

Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande. Har du några frågor, hör gärna av Dig!

Om du kan tänka dig att delta så träffas vi gärna så snart som möjligt!

Vi kommer att kontakta Dig inom några dagar igen, för att då höra om du är villig att delta i vår studie!

Med vänliga hälsningar

Anna Rydberg Nilsson
tfn: XXXXX e-mail: XXXX

Karin Axetun
tfn: XXXXX e-mail: XXXX

Handledare: Anders Lundberg
e-mail: XXXX

Bilaga 2

Intervjuguide

Före varje intervju

- Kort om uppsatsens tema – diakoners upplevelse av sin yrkesroll i utförandet av socialt arbete inom Svenska kyrkan.
- Användning av ljudinspelare och sedan transkribering, enbart av oss, med utskrifter av intervjuerna.
- Ljudfilerna raderas. Inga namn kommer att synas i uppsatsen.
- Rätt att dra sig ur/avbryta intervjun och inte delta. Avbryta går bra före, under och efter intervjun.
- Tillfälle till eventuella frågor

Vid intervjutillfället

Inledande frågor

- Hur länge har du arbetat som diakon?
- Vad har du för utbildning?

Diakonens arbetsätt

- Vilka diakonala verksamheter finns i er församling?
- Vem/Vilka riktar det sig till?
- Vilken betydelse har dina vagningslöften för din roll som diakon?

Socialt arbete och diakoni

- Vad anser du vara socialt arbete?
- Vilka sociala insatser anser du att ni utför inom diakonin i er församling?
- Vilka styrkor och svagheter anser du att det finns i det diakonala sociala arbetet i er församling?
- Vilken betydelse anser du att diakoni har för det sociala arbetet i samhället?
- Hur ser du på det sociala arbete som andra aktörer, frivilliga och offentliga utför i samhället i förhållande till det diakonala arbetet du bedriver? Vad är skillnaderna/likheterna?
- Samverkar ni med andra aktörer som bedriver socialt arbete?
- Vilka förväntningar upplever du att det finns, från kyrkans respektive samhällets håll på diakonin? Kan du känna svårigheter i att uppfylla dessa olika förväntningar?
- Vad anser du vara kyrkans respektive kommunens ansvar när det gäller socialt arbete?
- Har du någon tanke kring hur du förhåller dig till eller hur de ska förhålla dig till konfidenter som faktiskt inte är medlemmar i Svenska kyrkan?